

JAROMÍR KRŠKO*

Slovenské ojkonymy motivované dňami týždňa ako zdroj poznávania rozvoja ekonomickej prosperity krajiny

Krško, J.: Slovak oikonyms motivated by the days of the week as a source of knowledge about the development of economic prosperity of the country. *Slavica Slovaca*, 57, 2022, No. 3, pp. 259-269 (Bratislava).

The presented study deals with an application of the names of the days of the week in Slovak oikonyms, which were motivated by the names of the days of the week in which the markets took place - e.g. Monday (Monday), Wednesday (Dunajská Streda), Thursday (Spišský Štvrtok), Saturday (Rimavská Sobota).

Toponym, oikonym, names of the days of the week, market, history

Názvy slovenských obcí, podobne ako aj názvy v iných slovanských jazykoch,¹ sú úzko spojené s rozvojom obchodu a trhov s týždňovou periodicitou. Historické záznamy potvrdzujú, že týždňové trhy sú v porovnaní s výročnými trhmi (jarmokmi) staršie, pretože periodicitu týždňového trhu bola vyššia, s čím súvisí aj vyššia informovanosť o mieste a dni trhu. Pravidelné týždňové trhy neboli prvotne viazané na rozvoj miest, tak ako to bolo v prípade výročných trhov – tie naopak súviseli predovšetkým s rozvojom miest a mestskými privilégiami, ktoré mestám udeľoval kráľ, aby podporil ekonomický rozvoj mesta, jeho okolia, prípadne regiónu.

Prvotné zárodoky budúcich trhových miest v našom geografickom priestore vznikali v blízkosti slovanských hradov a hradísk v období formovania kniežatstiev – nitrianskeho a moravského a neskôr v období Veľkej Moravy. Formovanie hradov a hradísk bol spojený s vyššou koncentráciou ľudí v ich okolí a prirodzenou potrebou kupovať si spotrebný tovar a potraviny. Preto sa v okolí hradov a strážnych hradísk začali formovať zárodoky kupeckých osád. Kupci pri hradiskách nachádzali nielen potenciálnych zákazníkov, ale v čase nebezpečenstva aj ochranu.² Vzťah medzi hradiskami a zárodkami kupeckých osád v ich okolí sa vzájomne podmieňovali a boli výhodné pre obe strany – kupci platili hradiskám poplatky za predaj a hradisko (teda štátna správa, prípadne cirkev) im poskytovala ochranu. Hradisko muselo napr. vytvoriť vojenskú posádku na ochranu trhov a trhovníkov, v priestoroch hradiska vznikla sústava úradníkov, ktorí dohliadali na vyberanie a evidenciu poplatkov atď.³

Rozpad a zánik Veľkej Moravy, neskorší vznik nového štátneho útvaru – Uhorského kráľovstva a jeho neskoršia politická a hospodárska stabilizácia predstavuje ďalší kvantitatívny rozvoj trhových miest, ktorý nastáva v priebehu 11. storočia. Začínajú sa formovať nové trhové lokality v blízkosti silne exponovaných miest, akými boli dominantné župné hrady, biskupstvá (napr.

prof. Mgr. Jaromír Krško, PhD., Katedra slovenského jazyka a komunikácie, Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, e-mail: jaromir.krsko@umb.sk

¹ Porovnaj napr. Rutkiewicz-Hanczewska, M.: Określenia dni tygodnia w nazwach miejscowych Polski: historia, pochodzenie, zmiany. In: *Język Polski*, 2019, č. 4, s. 16-29.

² Rábik, V. – Labanc, P. – Tibenský, M.: *Vývoj stredovekých miest na Slovensku*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2013, s. 11.

³ Pozri tamtiež, s. 13

v roku 1183 v okolí nitrianskeho biskupstva), prepoštvá (Bratislava, Nitra, koncom 12. storočia sa utvárajú trhové miesta v blízkosti spišského prepoštvá), nové trhové miesta vznikajú na križovatkách dôležitých ciest, v blízkosti brodov (z roku 1158 máme doklad na trh pri Šali, kde bol významný brod cez Váh). V oblasti dolného Pohronia boli dôležitými dopravnými križovatkami Levice a Starý Tekov, kde bol postavený komitátny hrad na čele so županom. „V roku 1240 obyvatelia jeho podhradia (suburbium castris de Bors) dostali mestské výsady. V listine je spomenutý aj tunajší trh. V susedstve Starého Tekova existovali dve trhové dediny – Štvrtok (*Chaturtekhel*) a Sobota (*Zombothel*). Do Starého Tekova smerovala dôležitá cesta z Ostrihomu, ktorá na ľavý breh Dunaja prechádzala v dnešnom Štúrove pri sútoku Hrona s Dunajom.“⁴

Medzi dôležitosťou hradu, hradiska, prípadne iného ekonomického a spoločenského centra, dôležitosťou obchodnej križovátky a trhovými miestami, ktoré sa neskôr transformovali do významného (alebo aspoň významnejšieho) mesta, bola priama úmera. Pokiaľ trhové miesto vzniklo v menej frekventovanej oblasti, nerozvinulo sa a postupne zaniklo – napr. v roku 1113 je doložený trh v Kostofanoch pod Tríbečom, v Bojniciach, v Bánove, v Milanovciach.⁵ Okrem Bojníc sa ani jedno spomínané trhové miesto nerozvinulo do významnejšieho mesta, ale väčšina z nich postupne zanikla.

Cirkevná a svetská moc mali záujem o prosperujúce trhové miesta, pretože výnosy z trhov boli príjmom cirkvi a kráľovskej moci. Oproti nim boli v nevýhode župani, pretože jedna tretina príjmu patrila príslušnému županovi, ale ten sa však musel starať aj o bezpečnosť trhového miesta a predávajúcich. Pokiaľ sa rozvinul trh v blízkosti cirkevného centra, príjem patrila farárovi a presbyterom, v prípade vzniku trhu v blízkosti šľachtického sídla, príjem prislúchal veľmožovi a zemepánovi.⁶ Medzi zemepánom a predávajúcimi sa zároveň vyvinul ekonomický vzťah založený na báze poplatku za ochranu života a tovaru. Šľachta musela vytvoriť sieť úradníkov, ktorí kontrolovali trhové miesto, vyberali a prerozdeľovali poplatky, pričom časť poplatkov slúžila na vydržiavanie vojenskej družiny určenej na ochranu.

V čase, keď sa kráľ vzdal výsadného výnosového práva na zisk z trhových miest v prospech miest, došlo k výraznému posilneniu a rozvoju miest. Takto sa vytvoril slobodný trh (forum liberum), ktorý priniesol významné zisky niektorým mestám, čo viedlo k prílevu obyvateľov a k ďalšiemu rozvoju miest. V prostredí mesta sa postupne formuje vrstva mešťanov, ktorí boli oslobodení od platenia trhového poplatku. Tento významný ekonomický nástroj sa uplatňoval aj pri lákaní nemeckých obyvateľov – napr. v roku 1222 boli v Sebechleboch oslobodení od platenia trhového poplatku nemeckí hostia.⁷ Rôzne ekonomické výhody a privilégia (vrátane oslobodenia od trhových poplatkov) dostávali prichádzajúci Nemci aj v neskoršom osídľovaní Uhorska po tatárskom pustošení (1242). Výhody, ktoré udeľoval prichádzajúcemu nemeckému etniku panovník, však chceli využívať aj domáci slovenskí obyvatelia, preto dochádzalo často k tomu, že Slováci sa hlásili k nemeckej menšine a v prípade existencie pôvodnej slovanskej osady a novozaloženej nemeckej osady došlo k postupnému splynutiu osád (príkladom je napr. splynutie slovanskej osady Igló a nemeckej Novej Vsi do dnešnej Spišskej Novej Vsi, splynutie viacerých slovenských a nemeckých osád v Turci).⁸

⁴ Ivanič, P.: Stredoveká cestná sieť na Pohroní a Poiplí. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2011, s. 37.

⁵ Rábik, V. – Labanc, P. – Tibenský, M.: Vývoj stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 24.

⁶ Tamtiež, s. 13.

⁷ Tamtiež, s. 25.

⁸ Pozri k tomu napr. Lehotská, D.: Nemecká kolonizácia v Turci. In: Historický sborník Matice slovenskej, 3, 1945, s. 1-42; Krško, J. Vplyv nemeckej a valašskej kolonizácie na toponymiu Turca. In: Slovenčina na začiatku 21. storočia (Prešov, 5.-7. 3. 2003). Zost. M. Imrichová. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004, s. 284-292.

S rozvojom trhových miest, ktorý podnietil rozmach mestských sídel, súvisí aj rozvoj a smerovanie nových ciest a obchodných trás – „až rozvoj trhových stredísk, ako zárodkov neskorších stredovekých miest, spôsobil základnú zmenu starej cestnej siete z obdobia raného stredoveku.“⁹ Podľa názoru R. Marsinu došlo k zintenzívneniu rozvoja trhov v súvislosti so zavedením kresťanstva.¹⁰ Paradoxom je, že na jednej strane došlo pod vplyvom kresťanstva k intenzívnejšiemu rozvoju obchodu a trhu, na druhej strane práve pod vplyvom kresťanstva došlo k určitej regulácii, pretože trhy sa nemali konať napr. v nedeľu, pretože nedeľa sa považovala za deň zasvätený bohu.¹¹ V slovanských krajinách je tradíciou, že týždeň končí nedeľou, čo zodpovedá aj chronológii stvorenia sveta podľa Biblie – „V siedmy deň Boh dokončil svoje dielo, ktoré konal; v siedmy deň si odpočinul od všetkého diela, ktoré vykonal. Nato Boh požehnal siedmy deň a posvätil ho, lebo v ňom si odpočinul od všetkého diela, ktoré stvorením začal konať“ (Gn 2,2-3).¹² Slovo *nedeľa* je „starý kresťanský termín (**ne- dēlja*), utvorený na základe *ne-* a psl. **dēlo*“¹³, čiže deň, v ktorom sa „nedelá“, teda nepracuje. Nedeľa sa zároveň stala časovým medzníkom, od ktorého sa počíta týždeň, preto pondelok označuje prvý deň „po nedeli“, utorok je druhým dňom odvodeným z nedochovaného slova **utorý* (druhý),¹⁴ streda sa nachádza v strede týždňa, štvrtok je štvrtým dňom po nedeli, rovnako tak piatok je piatym dňom. Označenie šiesteho dňa týždňa (soboty) pochádza z hebrejského *šabbāt*, čo znamenalo prerušenie práce, odpočinok.¹⁵ Neskôr prešlo toto slovo z hebrejčiny do latinčiny v podobe *sabbatum*¹⁶ a odtiaľ sa kresťanstvom šíriло ďalej.¹⁷

V období pohanstva nemali naši predkovia žiadne limity, ktoré by im určovali, v ktorých dňoch mohli obchodovať, resp. v ktorých dňoch sa mohli konať trhy. Najstarším záznamom o trhoch medzi Slovanmi je Fredegarova kronika, v ktorej sa opisuje príchod franského kupca Sama medzi Slovanov bojujúcich v tom čase proti Avarom. „Účel cesty bol obchodný. Už v tomto období (20. roky 7. storočia) boli trhy u Slovanov dôležitým momentom v ich hospodárskom živote, dokonca s nadväznosťou na západoeurópsky obchod... Slovania platili bežnými produktmi – poľnohospodárske, medovina, med, kožušiny, aj otroci.“¹⁸ Príchodom kresťanstva a jeho postupným zvyšovaním vplyvu na život spoločnosti však dochádza k mocenskému obmedzovaniu trhov a ich presúvaniu z nedele na iné dni. Uhorský kráľ Belo I. (1060–1063) chcel po nástupe na trón upevniť svoju pozíciu, preto zvolal do Stoličného Belehradu zhromaždenie ľudí, na ktorom chcel zástupcom kráľovskej rady predložiť rôzne reformné opatrenia, ktoré mali pomôcť hospodárskemu rozvoju krajiny. Jedným z opatrení kráľovskej moci bolo aj určenie trhových dní. Na zhromaždenie však prišlo aj veľké množstvo nespokojencov, ktorí žiadali od kráľa návrat k pohanstvu.¹⁹ Belo I. povolal na vzbúrencov vojsko, povstanie potlačil a hospodár-

⁹ Ivanič, P.: Stredoveká cestná sieť na Pohroní a Poiplí, c. d., s. 26.

¹⁰ Rábik, V. – Labanc, P. – Tibenský, M.: Vývoj stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 12.

¹¹ M. Rutkiewicz-Hanczewska píše, že „miedziela w kulturze łacińskiej to pierwszy dzień tygodnia, poświęcony Bogu (por. łac. *diēs dominicus* ‘dzień Pański’).“ (v citovanej štúdii "okreslenia dni tygodnia" s. 19).

¹² BIBLIA. Pismo Sväté Starej a Novej zmluvy. Londýn: Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR v Spojených bibliických spoločnostiach, 1979. 1079 s.

¹³ Králik, L.: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava : VEDA, 2015, s. 383.

¹⁴ Králik, L.: Stručný etymologický slovník slovenčiny, c. d., s. 645.

¹⁵ Waniakowa, J.: Nazwy dni tygodnia w językach indoeuropejskich. Kraków: Wydawnictwo Instytutu języka polskiego, 1998, s. 130.

¹⁶ Králik, L.: Stručný etymologický slovník slovenčiny, c. d., s. 544.

¹⁷ V židovskom náboženstve je sobota sviatočným dňom, dňom odpočinku, sémanticky zodpovedajúca pôvodnému hebrejskému významu *šabbāt* – prerušenie práce, odpočinok.

¹⁸ Rábik, V. – Labanc, P. – Tibenský, M.: Vývoj stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 12.

¹⁹ Išlo o druhé veľké povstanie pohanov proti kresťanom – na čele prvého stál v roku 1046 békešský župan Vata. Povstanci umučili biskupov Gerarda, Bulda a Bystríka, podarilo sa im chytiť a oslepiť ich úhlavného nepriateľa – kráľa Petra Orseola. Po jeho smrti sa však stal uhorským kráľom pobožný Ondrej I. (1046 – 1060), ktorý povstanie kruto potlačil.

ske zmeny presadil bez podpory veľkého zhromaždenia ľudu. Hospodárske reformy sa prejavili napr. v tom, že Belo I. dal raziť veľmi kvalitné strieborné denáre, určil pevnú cenu tovarov, znížil dane, zrušil vymáhanie starých dlhov. Kráľ „kvôli zvýšeniu účasti ľudí na bohoslužbách, nariadil presunúť trhový deň z nedele na sobotu. V dôsledku toho bolo viacero trhových miest v kráľovstve pomenovaných podľa tohto dňa.“²⁰

Historické fakty a udalosti o formovaní osád obsahujúcich vo svojom názve deň týždňa sú jasné a ich interpretácia tiež. Išlo by však len o strohé konštatovanie, že ojkonymum vzniklo podľa zaužívaného trhového dňa. Jazykovedu a onomastiku však zaujímajú procesy, ktoré sa odohrávali v čase vzniku propria a faktory, ktoré ovplyvňovali výber propria a na tieto aspekty história nepotrebuje (a ani nedokáže) odpovedať. Onomastika hľadá odpovede aj na otázky aký bol a ako prebiehal nominačný proces pri vzniku ojkonyma obsahujúci jednotlivý deň v týždni? Proces vzniku propria výborne analyzoval R. Šrámek vo svojom modeli propriálneho pomenovacieho aktu.²¹ Podľa tejto analýzy prvá (prenominačná) fáza sa skladá z komunikačnej situácie v spoločnosti, propriálneho priestoru spoločnosti (nominačnej potreby), individualizácie objektu a samotného onymického objektu. Všetky zložky prenominačnej fázy sú determinované aktom obchodu – predajom a kúpou tovaru, teda uspokojením potrieb zo strany predávajúceho i kupujúceho. Komunikačnou situáciou sa stáva potreba naplniť jednotlivé funkcie propria – označiť a lokalizovať onymický objekt, teda miesto konania trhu.²² Pri nominačnom akte sa ponúka (nový, neskôr zaužívaný a osvedčený) nominačný model – výber jedného dňa v týždni v ktorom sa trh odohráva, resp. deň, v ktorom sa bude trh pravidelne opakovať. Výber dňa a perspektíva periodicity zároveň plnia informačnú a reklamnú funkciu vznikajúceho propria.

V druhej (nominačnej) fáze propriálneho pomenovacieho aktu sa vychádza z propriálneho pomenovacieho modelu (výber jedného dňa v týždni), ktorého forma musí byť z jazykovej a štruktúrnej stránky v súlade so spisovným jazykom²³ z hľadiska jasnosti, presnosti a zrozumiteľnosti. Takto modifikovaný pomenovací model sa včleňuje do komunikácie. Po nominačnej fáze nastáva tretia (postnominačná) fáza propriálneho pomenovacieho aktu, v ktorej sa novoutvorené proprium verifikuje v spoločenskom úze – či užívatelia akceptujú vzniknutý názov. Ak bola táto časť úspešná a jazykový úzus prijal daný názov, dochádza k jeho stabilizácii a názov objektu sa včleňuje do komunikačného registra (používateľ vie stotožniť objekt s príslušným propriom). Pokiaľ nebudú úspešné všetky fázy propriálneho pomenovacieho aktu, nový názov buď nevznikne, alebo po krátkej existencii zanikne, pretože ho nebude akceptovať spoločenský úzus a dôjde k premenovaniu. Príkladom zotrvania pôvodného názvu je napr. dnešné ojkonymum Spišská Sobota, ktoré sa v najstaršej podobe vyskytuje v roku 1256 ako *Forum Sabathe*, teda Sobotný Trh. Po príchode Nemcov v druhej polovici 13. storočia však bola snaha premenovať názov osady na *Sanctus Georgius* podľa patrocínia tamojšieho kostola – sv. Juraja.²⁴ Etnická

²⁰ Štefánik, M. – Lukačka, J. et al.: Lexikón stredovekých miest na Slovensku. Bratislava: Prodama, spol. s r. o., 2010, s. 376.

²¹ Šrámek, R.: Model obecného konceptu a struktury funkční onomastiky. In: Ze studium nad nazwami własnymi. Terminologia. Teoria i metodologia badań. Zagadnienia nazwotwórstwa. Red. A. Siwiec – I. Domaciuk-Czarny – M. Kojder. Lublin: Wyd. UMCS, 2020, s. 135-146.

²² Diferenčná funkcia – odlišiť objekt od ostatných podobných objektov sa naplnia až v neskoršom období, pretože v čase vzniku objektu (trhového miesta) je toto miesto známe v širokom okolí a v jeho blízkosti sa nevyskytujú objekty s rovnakým názvom ako trhové miesto.

²³ Pri termíne *spisovný jazyk* nemáme na mysli súčasný kodifikovaný jazyk, ale jazyk v dobe vzniku propria. Napriek tomu, že v tom čase (napr. v 12. storočí) neexistoval spisovný jazyk v našom ponímaní, aj vtedajší jazyk musel plniť atribúty jasnosti, presnosti a zrozumiteľnosti pre obidve komunikujúce strany. Mohli by sme uvažovať aj o termíne *komunikačne prijateľná varieta jazyka*.

²⁴ Štefánik, M. – Lukačka, J. et al.: Lexikón stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 466.

slovensko-nemecká dvojdmost' sa prejavila aj v polyonymii ojkonyma – slovenské etnikum používalo starší a ustálenejší názov *Sobota* viažuci sa ku dňu týždenného trhu, Nemci používali názov *Georgenberg*. Uhorský administratívny úzus sa napokon priklonil k živšiemu a používa-nejšiemu názvu *Sobota*.

Opačná snaha – administratívne zvýrazniť deň konania trhu, sa prejavila v ojkonyme Trnava. Názov Trnava etymologicky súvisí s hydronymom Trnava.²⁵ Pôvodné hydronymum Trnava obsahovalo veľmi starý hydroformant *-ava* dochovaný napr. v názvoch Rudava, Jelšava, Myjava, Bebrava atď. Hydronymum bolo motivované trňovým porastom pri brehoch a ojkonymum vzniklo transonymizáciou – prenosom názvu na iný onymický objekt bez prefixov, sufixov alebo zmeny pôvodného propria. Trnava mala výhodnú pozíciu v tom, že ležala v pohraničí v ktorom sa rozvíjal obchod – trhy navštevovali domáci obyvatelia z vnútrozemia Uhorska, ale aj ľudia z Rakúska a Moravy. B. Varsík uvádza, že počiatočné trhy sa sústreďovali najmä na obchod s koňmi a volmi a kráľ Ladislav I. vydal nariadenie o zákaze obchodovania v nedeľu. Trh v Trnave sa ustálil na sobotu, preto popri pôvodnom názve začala maďarská administratíva v druhej polovici 11. storočia používať aj podobu *Szombat* – svedčí o tom prípis ostrihonského arcibiskupa Jána z roku 1211 o darovaní časti príjmov trnavského kostola (*ecclesia de Sumbot*) ostrihonským kanonikom.²⁶ Pápež Inocent III. toto rozhodnutie potvrdil listom z 11. februára 1211 a Trnava tu bola spomenutá v podobe *Scembot*. Pápež Gregor v listine z roku 1239 však používa názov *Tyrna*, čo potvrdzuje, že na západe bola Trnava známejšia pod týmto označením. Názov *Szombat* nebol natoľko vžitý ako pôvodná podoba *Trnava* a prichádzajúce nemecké obyvateľstvo, ktoré sa sem prisťahovalo po tatárskych vpádoch, prijalo živšiu domácu podobu Trnava a prispôbilo si ho nemeckej výslovnosti v podobách *Tirna* alebo *Tirnau*.

Iné postavenie ako týždenné trhy mali výročné trhy, ktoré boli mladšie. Pri výročných trhoch (jarmokoch²⁷) panovník určil osade deň (prípadne niekoľko dní) v roku, kedy sa bude konať výročný trh. Väčšinou išlo o dni zasvätené príslušnému svätému (Juraj, Ján, Gál, Ondrej), patrónovi obce (napr. sv. Stanislav je patrónom Partizánskej Ľupče), patrónovi miestneho kostola, prípadne sa výročný trh konal na počesť cirkevného sviatku. Napr. Partizánska Ľupča mala trhové právo dvoch jarmokov – „právo konania dvoch jarmokov Ľupčania získali až od kráľa Žigmunda, ktorý svojou listinou zo 16. decembra 1434 udelil Ľupči nové výsady a ustálil konanie pravidelných jarmokov na sviatok svätého Stanislava, ako staršieho patróna mesta a neskôr aj kostola a na sviatok 10 tisíc rytierov – mučeníkov. Výročné jarmoky sa potom konali každý rok 8. mája a 22. júna.“²⁸ Výročné trhy sa (na rozdiel od pravidelných týždenných trhov) konávali v nedeľu, resp. niekoľko dní pred ňou a po nej – napr. predstavitelia Bánoviec nad Bebravou protestovali r. 1499 proti udeleniu trhového práva susedným Podlužanom, ktorý sa mal konať pravidelne v utorok, pretože trh by predchádzal iba jeden deň pred trhom v Bánovciach. Okrem toho sa v Bánovciach konal trh na prvú pôstnu nedeľu pred Veľkou nocou a aj na sviatok apoštolov Šimona a Júdu (28. októbra).²⁹ Bratislava dostala od kráľa právo konať výročné trhy v nedeľu

²⁵ Dnes sa potok volá Trnávka, aby sa predišlo onymickej homonymii. Najstarší zápis hydronyma pochádza z roku 1256 v zápise *ryppam, que Tyrna nuncupatur* (porov. *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. T. 2 (1235-1260). Ed. R. Marsina. Bratislava: Obzor, 1987, s. 393).

²⁶ Varsík, B.: Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi). (Výber štúdií a článkov z rokov 1969 – 1992). Bratislava: VEDA, 1994, s. 166.

²⁷ Etymológia slova *jarmok* vychádza z nemeckého *Jahr* – rok a *markt* – trh, čiže výročný trh (Králik, E.: Stručný etymologický slovník slovenčiny, c. d., s. 241).

²⁸ <https://www.partizanskalupca.com/obec-2/trhy-a-trhove-pravo/> [cit. 23.12.2021]

²⁹ Pozri Štefánik, M. – Lukačka, J. et al.: Lexikón stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 15-16.

Laetare³⁰ a na sviatok sv. Vavrinca (10. augusta), pričom trhové dni trvali spočiatku 7 dní pred určeným dňom a 7 dní po ňom, roku 1430 rozšíril kráľ Žigmund trvanie trhov na 14 dní pred a po nedeli Laetare a sviatku sv. Vavrinca.³¹ Rovnaké trvanie trhov vo výročných sviatkach (14 dní pred a po sviatku) mala aj Spišská Nová Ves, tá však mohla konať až tri výročné trhy – v nedeľu Laetare, letný trh bol na sviatok Nanebovzatia Panny Márie (15. augusta) a jesenný sa konal na sviatok sv. Martina (11. novembra), pravidelný týždenný trh bol stanovený na pondelok.³²

Medzi slovenskými ojkonymami je len jediný názov motivovaný prvým dňom týždňa, ktorý nasleduje po nedeli, teda pondelkom. Obec Pondelok sa spomína prvý raz v roku 1515 ako *Pondolok*, z roku 1516 pochádza zápis *Pondelok*. V súčasnosti už Pondelok neexistuje ako samostatná obec, pretože od roku 1964 je súčasťou Hrnčiarskej Vsi, ktorá vznikla spojením obcí Pondelok, Veľká Suchá a Maštinec.

Apelatívum *utorok* sa ako motivant slovenských ojkonym nevysskytuje. *Streda* ako deň v strede týždňa sa často využívala na pravidelne sa opakujúce týždenné trhy. Takto motivované ojkonymá sa vyskytujú predovšetkým na západnom Slovensku. V súčasnosti najrozvinutejšou obcou je Dunajská Streda, ktorej najstarší zápis siaha do rokov 1254-5 (*Svridahel*), v roku 1270 nachádzame podobu názvu *Zeredahel*, 1358 *Zredahel*.³³ Od 16. storočia sa Dunajská Streda vyvíjala ako zemepanské mesto s trhovým a jarmočným právom, od konca 15. storočia tu sídlil cech obuvníkov, neskôr tu mali svoje cechy čižmári, klobučníci, debnári. Poľnohospodársky zameraná oblasť Žitného ostrova bola predurčená k tomu, aby sa tu obchodovalo s poľnohospodárskymi produktami, v Dunajskej Strede boli známe trhy s dobytkom. Dôležitosť tohto územia z hľadiska trhu zvyrazňuje aj pôvodný názov osady ležiacej východne od Dunajskej Stredy z roku 1406 – *Výwasarhel seu Wasarvth*, teda Vášárut (Trhová Hradská), dnes obec Trhové Mýto.³⁴ V blízkosti Serede sa nachádza Dolná Streda – najstarší zápis *Zeredahei* pochádza z roku 1238, roku 1313 sa spomína ako *Zerdahel*. Dejiny Dolnej Stredy sú úzko spojené so Seredou a susednou Šintavou. Výskumne sa dejinám tejto oblasti venoval V. Sedlák, ktorý hovorí, že „názvy oboch sídlisk – Serede a Dolnej Stredy bol nepochybne spoločným pomenovaním pôvodne jednotného sídelného areálu so slovenským názvom Streda a bol teda odvodený od základnej hospodárskej charakteristiky celej sídelnej aglomerácie, ktorou bolo trhovisko, konané v stredu.“³⁵ Prítomnosť maďarskej vojenskej posádky v Šintave, ktorá kontrolovala brod cez Váh a šintavský hrad, prevzala názov Serede v staršej podobe, pretože samotné proprium mohlo byť pre nich desémantizované a nedokázali ho teda kalkovať do maďarčiny. Sémantický zreteľnejší názov bolo pomenovanie susedného sídliska (dnešnej Dolnej Stredy), preto sa v historických záznamoch objavuje názov *Szerdahely* (teda miesto stredajšieho trhu). „Tento vývoj je súčasne dokladom toho, že v tomto období (druhá polovica 10. a zaiste aj v 11. storočí) nemala Sered' žiadnu trhovú funkciu. Tieto potreby zabezpečovali pre obyvateľov Serede trhoviská v Dolnej Strede a najmä v Šintave.“³⁶ Podobný názor ako V. Rábik zastáva aj R. Krajčovič.³⁷ Ná-

³⁰ Laetare označuje tretiu nedeľu pred Veľkou nocou.

³¹ Pozri Štefánik, M. – Lukačka, J. et al.: Lexikón stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 120.

³² Tamtiež, s. 448.

³³ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. I. Bratislava: Veda, 1977, s. 367.

³⁴ Pozri Krajčovič, R.: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2005, s. 205.

³⁵ Citované podľa Rábik, V.: Vznik mestského zriadenia v Seredi a Šintave v stredoveku. In: Prudentissimae dominae nobis honorandae. Eds. Diana Duchoňová, Vladimír Rábik. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Historický ústav Slovenskej akadémie vied v Bratislave, 2015, s. 58-59.

³⁶ Rábik, V.: Vznik mestského zriadenia v Seredi a Šintave v stredoveku, c. d., 58-59.

³⁷ Krajčovič, R.: Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest, c. d. 204.

zov Serede prešiel do maďarčiny z desémantizovaného pomenovania *Sreda*³⁸, pričom maďarčina v začiatkovej slabike vkladá pred slovenské hlásky *r*, *l* vokál (napr. *Gron* > *Garam*, *hrada* > *gerenda*, *brána* > *borona*, *dlg* > *dolog*). Preto vznikla podoba *Sereda* a následným odtrhnutím koncového *a* vznikla podoba *Sered'*.

Ďalšou obcou motivovanou apelatívom streda je *Horná Streda* v okrese Nové Mesto nad Váhom. Obec sa spomína od roku 1263, keď ju kráľ daroval kláštoru na Panónskej hore. Najstaršie zápisy majú podoby *Zeredahe*, *Seredahel*, *Sceredahel*,³⁹ k doplneniu ojkonyma o atribút *horná* došlo až začiatkom 20. storočia – v roku 1913 mala obec podobu *Felsőszerdahely*, v rokoch 1927–1948 *Horná Streda nad Váhom* a od roku 1948 je kodifikovaná podoba *Horná Streda*.⁴⁰ Prívlastok *horná* vyplýva z polohy voči Dolnej Strede, ktorá leží južnejšie, ale takisto v blízkosti Váhu a aj v jej prípade došlo k diferenciácii v roku 1913 (*Alsószerdahely*), 1920 *Dolná Streda nad Váhom*, 1990 *Dolná Streda*.⁴¹ V okrese Topoľčany sa nachádza *Nitrianska Streda*, ktorej história (pod týmto názvom) je doložená od roku 1278 *Zeredahel*, v roku 1337 v podobe *Sceredahel*.⁴² Atribút *nitrianska* sa začal používať od konca 18. storočia – 1786 *Nitra-Serdahely*, *Nitra-Zerdahely*, 1808 *Nyitra-Szerdahely*, 1913 *Nyitraszerdahely*, 1927 *Nitrianska Streda*.⁴³ Posledná obec, ktorej názov bol motivovaný stredou ako trhovým dňom, je *Streda nad Bodrogom* (okres Trebišov), ktorej najstarší zápis pochádza z rokov 1270–1272, 1331 ako *Zeredahel*, z roku 1329 ako *Keth Zeredahel*, v roku 1358 je obec zapísaná ako *Eghazos Zerdahel*, *Wassarus Zerdahel*. Dobre fungujúci trh prináša prosperitu osady, kde sa trh koná – už v roku 1355 sa dnešná *Streda nad Bodrogom* spomína ako vyvinutá obec s dvoma sídliskami – *Kostolná Streda* a *Trhová Streda*.⁴⁴

Štvrtok ako štvrtý deň v týždni, ktorý bol spontánne, prípadne administratívne vybraný ako trhový deň, sa vyskytuje v ojkonymách na území východného a západného Slovenska. *Spišský Štvrtok* v okrese Levoča bol starou trhovou osadou dosídlenou neskôr nemeckými hosťami, ktorá sa spomína v roku 1263⁴⁵ ako *Villa Sancti Ladislai*, v roku 1294 ako *Sanctus Ladislaus alias Quintoforum*, z roku 1310 sa dochovali dve formy názvov *Forumquintum* a *Zenthlazlou*. V roku 1479 sa prvý raz objavuje v názve apelatívum štvrtok v názve *Chetherthekhel*, ale v roku 1502 nachádzame nemeckú podobu názvu vo forme *Donners Marckt*.⁴⁶ Nestálosť historických foriem ojkonyma svedčí o napätí medzi administratívnou formou, ktorá sa uplatňovala v administratívnom úze a hovorovou formou,⁴⁷ ktorá sa používala v bežnej komunikácii. Hovorovou formou

³⁸ Šimon Ondruš (2002) venuje pozornosť aj etymológii Serede, neuvažuje však o motivácii stredou ako dňom konania trhu, ale apelatívom *stred* – podľa polohy chotára. Predpokladá, že základom mohlo byť toponymum *Stredný Čepeň* (Ondruš, 2002, s. 212–214).

³⁹ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. I., c. d., s. 433.

⁴⁰ [https://slovník.juls.savba.sk/?w=Horn%C3%A1+Streda&s=exact&c=020a&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# \[cit. 04.01.2022\]](https://slovník.juls.savba.sk/?w=Horn%C3%A1+Streda&s=exact&c=020a&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# [cit. 04.01.2022])

⁴¹ [https://slovník.juls.savba.sk/?w=Doln%C3%A1+Streda&s=exact&c=V5bf&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# \[cit. 04.01.2022\]](https://slovník.juls.savba.sk/?w=Doln%C3%A1+Streda&s=exact&c=V5bf&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# [cit. 04.01.2022])

⁴² Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. II. Bratislava: Veda, 1977, s. 303.

⁴³ [https://slovník.juls.savba.sk/?w=Nitrianska+Streda&s=exact&c=ma72&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# \[cit. 03.01.2022\]](https://slovník.juls.savba.sk/?w=Nitrianska+Streda&s=exact&c=ma72&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=nounb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken# [cit. 03.01.2022])

⁴⁴ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III. Bratislava: Veda, 1978, s. 96.

⁴⁵ M. Marek ako najstarší zápis obce uvádza rok 1268 (Marek, M.: Cudzie etniká na stredovekom Slovensku. Martin: Matica slovenská, 2006, s. 144).

⁴⁶ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III., c. d., s. 80.

⁴⁷ Svedectvom toho, že išlo o nárečovú hovorovú podobu, je zápis z roku 1773 – *Štvrtetek*. Ide o nárečovú podobu v spišskom nárečí, ktorá sa vyznačuje prítomnosťou vokálu *e* a pôvodný silný tvrdý jer (štvrtetek), vloženým vokálom pred slabičný konsonant *r* (štvrtetek).

bol názov Štvrtek. Ten sa napokon presadil a ustálil v 18. storočí a pretrval dodnes 1773 – *Stwertek*, 1786 – *Čtvrtek*, 1920 – *Štvrtek*, 1927 – *Spišský Štvrtek*.

Západnú hranicu Uhorska strážili vojenské posádky zložené z viacerých etník. Medzi nich patrili Kumáni, resp. Plavci.⁴⁸ V oblasti Záhoria začiatkom 13. storočia vzniklo trhové miesto, ktoré dostalo pomenovanie Štvrtek a podľa prítomnosti strážnych oddielov Plavcov ojkonymom získalo atribút *plavecký*. Najstaršie záznamy Plaveckého Štvrťka pochádzajú z roku 1206 – tu sa spomína ako *Cheturtuchyel*, z roku 1217 pochádza záznam *Cheturhuc*, 1231 *Coturtukhel*, 1400 *Chtwerthek*.⁴⁹

V blízkosti hradu Beckov vznikla koncom 15. storočia trhová osada Štvrtek, ktorá využívala výhodnú polohu pri Váhu i blízkosť Moravy. Najstaršie záznamy spomínajú Štvrtek v roku 1477 ako *Chewthewrtek*, neskôr v roku 1479 ako *Chethertek*, z roku 1521 pochádza záznam *Cheter-tek*.⁵⁰ Podobné napätie medzi zaužívanou a administratívnou formou ojkonyma ako pri Spišskom Štvrtku sme zaznamenali aj pri Štvrtku na Ostrove v okrese Dunajská Streda. Do oblasti Žitného ostrova prišli v 13. storočí nemeckí kolonisti a usadili sa aj v oblasti dnešného Štvrťka na Ostrove.⁵¹ Z roku 1240 pochádza najstarší zápis – *villa Theutonicorum de Leupsdorf*.⁵² Ale už v roku 1248 je zapísaná ako *Cheturtukhel*, r. 1260 *Chuturtukhelwigy*, 1283 *Chuturtuk*, *Chururtek*, 1311 sú zapísané nemecké varianty *Villa Leupoldi*, *Leupoltstorf*, z roku 1354 pochádza zápis *Kyschulurtuk*, z roku 1396 je známa podoba *Villa Leupoldi seu Chuturtek*.⁵³ Etnická nejednotnosť sa prejavila aj v dvojitosti názvov ojkonyma, pričom domáca podoba, ktorá bola živšia v spoločenskom úze a ktorá sa napokon prijala ako oficiálna podoba ojkonyma vychádzala so zaužívaného trhového dňa, teda štvrtku.

Dvojica trhov v bezprostrednej blízkosti konaných v rôznych dňoch formovala osadu Nový Tekov v podhradí hradu Tekov. Nový Tekov sa vyvinul z dvoch trhových osád – Štvrťka a Soboty. Podľa novších zistení P. Keresteša základom Nového Tekova bola osada Štvrtek, ktorú založili nemeckí hostia. Osada sa spomína roku 1320 ako *Cheturtekhel*, neskôr *Chuturukhel*.⁵⁴ Druhá blízka osada *Sobota* je písomne doložená roku 1331 ako *Zombothel* a nachádzala sa v blízkosti Kostola Panny Márie. V roku 1331 dostali obyvatelia osád právo slobodne sa sťahovať do Starého Tekova. Výhodnejšia poloha Štvrťka zabezpečila väčšiu prosperitu a v konkurenčnom boji so susednou Sobotou zvíťazil a stal sa základom pre osadu Nový Tekov, ktorého názov je prvý raz písomne doložený v roku 1534. V tomto prípade v nominačnom procese ustúpili do úzadia ako motivanty trhové dni a osada sa premenovala podľa antonymického vzťahu starý – nový voči susednej osade Starý Tekov. Názov Starý Tekov sa musel takisto uplatňovať v hovorenej reči popri iných názvoch, pretože pôvodný názov Tekova bol Bors, Borsu (1075), v 16. storočí bola obec rozdelená na Kostolný a Veľký Tekov a od r. 1601 vystupuje pod terajším názvom.⁵⁵ Vo vedomí obyvateľov bolo, že (Starý) Tekov (hoci osada ešte nevystupovala pod týmto menom) je starší, preto v čase premenovania pôvodnej osady Štvrtek na Nový Tekov sa musela v nominačnom procese uplatniť diferenčná funkcia propria a ku názvu Tekov pribudol atribút nový.

⁴⁸ Marek, M.: Cudzie etniká na stredovekom Slovensku, c. d., a tiež Marek, M.: Národnosti Uhorska. Vysokoškolský učebný text. Trnava: Filozofická fakulta TU, 2011. 231 s.

⁴⁹ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. II., c. d., s. 393.

⁵⁰ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III., c. d., s. 142.

⁵¹ M. Marek predpokladá, že do oblasti Štvrťka na Ostrove prišli Nemci už pred tatárskym vpádom a lákadlom pre nich bolo, že vlastník obce „komes Šebuš získal pre obec roku 1217 trhové právo. Názov dediny však predpokladá, že (štvrťkové) trhy sa v obci konali už predtým.“ (Marek, M.: Cudzie etniká na stredovekom Slovensku, c. d., s. 93).

⁵² Marek, M.: Cudzie etniká na stredovekom Slovensku, c. d., s. 93.

⁵³ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III., c. d., s. 142.

⁵⁴ Keresteš, P.: Starý Tekov. Príspevok k sídelnému vývoju mesta. In: Litteris acmorbis. Studia Historica Tynnaviensia, 2014, roč. XVI, s. 267-296.

⁵⁵ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III., c. d., s. 90.

Sobota ako trhový deň bola presadzovaná najmä kráľovskou mocou, ktorá presúvala trhy z nedele na sobotu alebo iný deň v týždni. Preto sa názov Sobota vyskytuje často v administratívnom úze a existoval paralelne popri živej podobe ojkonyma, ktorá bola odlišná od administratívnej podoby. Taký prípadom bola Trnava, ktorej názov etymologicky súvisí s hydronymom Trnava – to bolo motivované charakteristickým trňovým porastom na brehoch potoka. B. Varsík píše o tom, že starí Maďari prevzali od Slovákov aj pôvodný názov Trnava, ktorý sa v maďarčine adaptoval podľa jazykových zákonitostí – vsunutím samohlásky vznikla podoba *Turnava*, neskôr vypadla samohláska v strednej slabike – vznikla podoba *Turnva* a napokon odpadlo koncové *v*, čím vznikla podoba *Turna* – *Torna*.⁵⁶ Názov *Trnava* bol preferovanejší v miestnom jazykovom úze oproti podobe *Szombat*, preto prichádzajúci Nemci prijalo živšiu domácu podobu Trnava a prispôsobilo si ho nemeckej výslovnosti v podobách *Tirna* alebo *Tirnaui* (pozri aj vyššie v texte). Polyonymiu ojkonyma potvrdzuje napr. zápis z roku 1271 *Tirnauia Zomboth dicta*.

Trhom konaným v sobotu bol motivovaný aj názov Rimavská Sobota. Najstarším písomným záznamom je zápis *Zumbothel* v latinsky písanej listine kaločského arcibiskupa Štefana z roku 1268.⁵⁷ Ďalšími názvami sú napr. 1271 *Rymoazumbota*, 1321 *Ryma Zumbath*, 1341 *Zumbath*, 1357 *possesio Rimazombata* atď. Názov Sobota nepostačoval, pretože proprium neplnilo diferenciálnu funkciu oproti iným takto motivovaným ojkonymám, preto k základnému menu pribudol atribút *Rimavská* podľa polohy v doline rieky Rimava. Rovnako motivovaná ako Rimavská Sobota bola aj *Spišská Sobota*, ktorá už od roku 1945 nie je samostatnou obcou, ale je súčasťou Popradu. Najstaršia zmienka o obci pochádza z metácie z roku 1256, v ktorej kráľ Belo IV. daroval tri poplužia zeme z majetku Sceek Filovi, synovi Fila z Filic. V rámci metácie darovaného územia sa spomína Spišská Sobota ako *Forum Sabathe*, teda *Sobotný trh*.⁵⁸ Od 13. storočia došlo k snahe premenovať osadu na *Saknctus Georgius* podľa patrocínia kostola. K. Fábrová uvažuje, že k snahe o premenovanie mohlo dôjsť preto, že význam sobotňajšieho trhu bol v tom čase dostatočne známy a proprium stratilo svoju reklamnú funkciu v okolí a po druhé – prisťahovaní Nemci uprednostnili názov podľa kostola sv. Juraja.⁵⁹ Posledným ojkonymom motivovaným sobotou ako trhovým dňom je *Sobotište* v okrese Senica. Najstaršia zmienka o obci pochádza z roku 1251 – tu sa spomína v podobe *Zobodycha*,⁶⁰ obec patrila hradu Bana, neskôr Branč a vyvíjala sa ako mestečko s jarmočným právom.⁶¹

Sumárny prehľad a distribúciu jednotlivých motivantov slovenských ojkonym zachytáva mapa č. 1. Medzi dnes neexistujúce názvy obcí počítame obce, ktorých názov je v súčasnosti iný (napr. Sobota > Trnava, Štvrtok, Sobota > Nový Tekov) alebo je obec súčasťou inej obce (Spišská Sobota – od roku 1945 je súčasťou Popradu). Mapa č. 2 zachytáva distribúciu jednotlivých ojkonym.

⁵⁶ Varsík, B.: Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi), c. d., s. 165.

⁵⁷ Štefánik, M. – Lukačka, J. et al.: Lexikón stredovekých miest na Slovensku, c. d., s. 376.

⁵⁸ Tamtiež, s. 466.

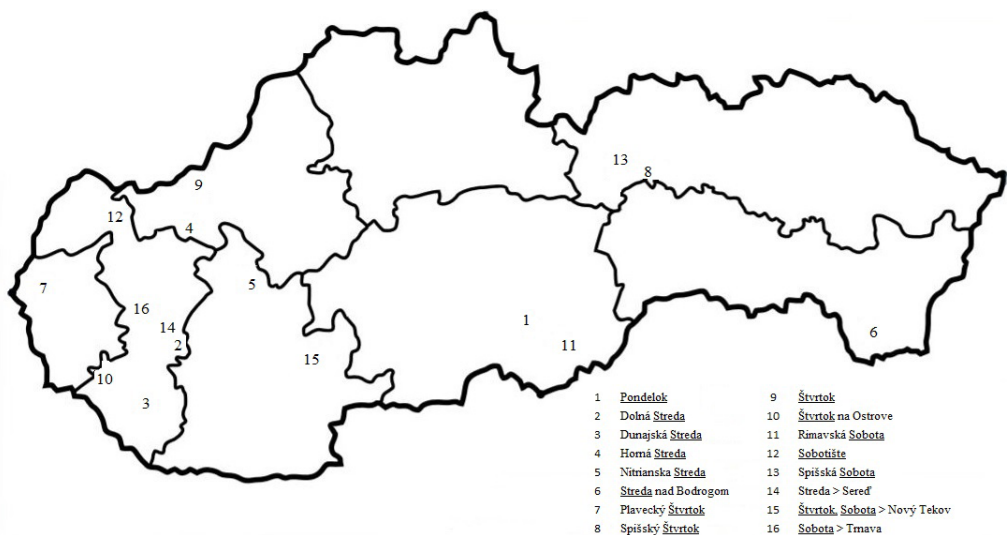
⁵⁹ Tamtiež, s. 466.

⁶⁰ <https://kopianice.sk/obce/sobotiste/> [cit. 03.01.2022]

⁶¹ Kropilák, M. et al.: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. Zv. III., c. d., s. 64.

Mapa č. 1 – distribúcia motívantov slovenských ojkony

Mapa č. 2 – distribúcia slovenských ojkony

Analýza utvárania a ustalovania ojkony motivovaných dňom týždňa podľa trhového dňa je veľmi zaujímavá a otvára priestor na komparáciu predovšetkým v rámci slovanských jazykov. Podobne motivované ojkony má však pravdepodobne nájdeme aj v ostatnom európskom priestore. V slovenskej ojkony sa ako motívy uplatnili len pondelok, streda, štvrtok a sobota. Ostatné dni týždňa sa medzi slovenskými ojkony nevykylujú – na rozdiel napr. od poľskej

ojkonymie, kde sa ako motivanty uplatnili aj utorok a piatok.⁶² Komparácia s poľskou ojkonymiou a priestorová distribúcia jednotlivých ojkonym na Slovensku zároveň potvrdili hypotézu, že v nominačnom akte sa ponúka zaužívaný a preferovaný nominačný model len v určitých oblastiach, ktoré sa nachádzali v blízkosti dôležitých obchodných ciest, hradov, hradísk a pod. História zároveň poukazuje na snahy administratívne zmeniť názov napr. podľa lokálneho patrocínia, ale reklamná funkcia ojkonyma motivovaného trhovým dňom a úzus boli silnejšie, preto zostal pôvodný a zaužívaný názov (ako to bolo napr. v prípade Spišskej Soboty). Na druhej strane sme zaznamenali aj opačnú tendenciu, že štátna administratíva sa snažila zmenou osadného názvu zvýrazniť trhovú deň. Ten však už bol dostatočne známy, preto sa ako motivant neuplatnil a zostalo pôvodné a zaužívané ojkonymum (ako to bolo napr. v prípade Trnavy). Snahou panovníka a cirkvi bolo eliminovať týždenné trhy konané v nedeľu a presunúť ich na iný deň týždňa. Výročné trhy (jarmoky) sa však konali aj v nedeľu a niekoľko dní pred sviatkom a po ňom. Takýto nedeľný trh však bol spojený aj so svätením príslušného sviatku a nedeľný trh nebol (v porovnaní s ostatnými jarmočnými dňami) dominantný. Ojkonymá motivované trhovým dňom zároveň poukazujú na historicky dôležité súvislosti ekonomického, spoločenského i náboženského života spoločnosti.

Slovak oikonoms motivated by the days of the week as a source of knowledge about the development of economic prosperity of the country

Jaromír Krško

This paper deals with an application of the names of the days of the week in Slovak oikonoms. Some of the names of Slovak municipalities were motivated by the names of the days of the week, e. g. Monday (Pondelok), Wednesday (Dunajská Streda), Thursday (Spišský Štvrtok), Saturday (Rimavská Sobotá). The settlement names and their history indicate the efforts of secular and religious powers to eliminate markets on Sunday, mainly regular weekly markets, which is related to the consolidation of the position of Christianity in society. The situation was different in the case of annual markets, which increased the prosperity of cities and the state. The paper also stresses the use of the names of the week as oikonoms within the unofficial language of residents, which have transformed into the official toponymy, as well as the government's attempts to create an artificial name, however, not accepted by the language practice.

⁶² Porov. Rutkiewicz-Hanczewska, M.: Określenia dni tygodnia w nazwach miejscowych Polski..., c. d.